

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Βαθμός Ασφαλείας:
Να διατηρηθεί μέχρι:
Βαθμός Προτεραιότητας

ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ Π/ΘΜΙΑΣ ΚΑΙ Δ/ΘΜΙΑΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ & ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Π.Ε.
ΤΜΗΜΑ Α' ΣΠΟΥΔΩΝ
& ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Μαρούσι, 19-9-2016

Αρ. Πρωτοκόλλου :152688/Δ1

Ταχ. Δ/ση : Ανδρέα Παπανδρέου 37
Τ.Κ. – Πόλη : 15180 – Μαρούσι
Ιστοσελίδα : <http://www.minedu.gov.gr>
Email : spudonpe@minedu.gov.gr
Πληροφορίες : Π. Αγγελόπουλος
Κ. Γκουνέλα
Τηλέφωνο : 210 344 2248

ΠΡΟΣ:1. Περιφερειακούς Δ/ντές Εκπ/σης
2. Προϊσταμένους Επιστημονικής & Παιδαγωγικής
Καθοδήγησης Π.Ε. (μέσω των Περιφ. Δ/νσεων
Εκπ/σης της χώρας)
3. Σχολικούς Συμβούλους Δημοτικής Εκπαίδευσης
(μέσω των Περιφ. Δ/νσεων Εκπ/σης της χώρας)
4. Διευθυντές Π.Ε. της χώρας
5. Διευθυντές, Προϊσταμένους & Διδακτικό
Προσωπικό των Δημόσιων και Ιδιωτικών σχολικών
μονάδων (μέσω των Δ/νσεων Π.Ε)

ΚΟΙΝ.: Ι.Ε.Π.
info@iep.edu.gr

ΘΕΜΑ: « Αναδιάρθρωση, εξορθολογισμός και διαχείριση της διδακτέας ύλης για το μάθημα των Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό Σχολείο»

Λαμβάνοντας υπόψη τη με αριθμ. 35/8-09-2016 Πράξη του Δ.Σ. του Ι.Ε.Π και σε ό, τι αφορά στην αναδιάρθρωση, στον εξορθολογισμό και στη διαχείριση της διδακτέας ύλης για το μάθημα των Φυσικών Επιστημών στο Δημοτικό Σχολείο για το σχολικό έτος 2016-2017, ισχύουν τα κάτωθι:

ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ, ΔΗΜΟΤΙΚΟ

ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΑ

1. Φυσικά, (Τάξεις: Ε', Στ')
2. Γεωγραφία, (Τάξεις: Ε', Στ')
3. Μελέτη Περιβάλλοντος, (Τάξεις: Α', Β', Γ', Δ')

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΥΛΗ-ΟΔΗΓΙΕΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Ι. ΦΥΣΙΚΑ

Φυσικά Ε' και Στ' τάξης

Εκπαιδευτικό υλικό:

1. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Τετράδιο Εργασιών Ε' τάξης, Έκδοση 2015, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ".
2. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Τετράδιο Εργασιών Στ' τάξης, Έκδοση 2015, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ".

3. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Βιβλίο Μαθητή Ε΄ τάξης, Έκδοση 2015, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ".
4. Φυσικά Δημοτικού «Ερευνώ και Ανακαλύπτω» Βιβλίο Μαθητή Στ΄ τάξης, Έκδοση 2015, 1 τεύχος, ΙΤΥΕ "ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ".

Σημαντικές Επισημάνσεις

Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών των Φυσικών Επιστημών (ΦΕ) για το Δημοτικό (ΠΙ, 2002) στους ειδικούς σκοπούς του μαθήματος αναφέρει ότι με το μάθημα "Ερευνώ το Φυσικό Κόσμο" στο Δημοτικό επιδιώκεται η συστηματική εισαγωγή του/της μαθητή/τριας στις έννοιες και στον τρόπο προσέγγισης και μελέτης των Φ.Ε., όπως για παράδειγμα η κατανόηση και ερμηνεία του κόσμου γύρω μας και η αποδεικτική αξία του πειραματισμού ως μέσου επαλήθευσης ή και απόρριψης των θεωριών. Ένας επιπλέον σημαντικός στόχος που τα τελευταία χρόνια έχει εισαχθεί στα περισσότερα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών παγκοσμίως είναι αυτός της επαφής των μαθητών/τριών μέσω της διδασκαλίας των ΦΕ με την «εικόνα» των ΦΕ ή όπως έχει διεθνώς καθιερωθεί ως ορολογία με τη φύση των ΦΕ (Nature of Science). Ένας ακόμη στόχος, ίσως ο πιο σημαντικός, αλλά και συνάμα η μεγαλύτερη πρόκληση, είναι η καλλιέργεια θετικών στάσεων για τη μάθηση των Φ.Ε., δηλαδή την οικοδόμηση επιθυμητών ταυτοτήτων όχι από λίγους μαθητές/τριες μιας τάξης αλλά από όλους τους/τις μαθητές/τριες. Τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα στο μάθημα των Φυσικών Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού δεν περιορίζονται μόνο στην απόκτηση γνώσεων και δεξιοτήτων, αλλά αφορούν και στην καλλιέργεια στάσεων, αξιών και συναισθημάτων για το φυσικό περιβάλλον μέσω κριτικών προσεγγίσεων, οι οποίες εξετάζουν ολιστικά τις τεχνολογικές, περιβαλλοντικές και κοινωνικές διαστάσεις των υπό μελέτη ζητημάτων στην καθημερινή ζωή του ανθρώπου.

Το μάθημα των Φυσικών της Ε΄ και Στ΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου υποστηρίζεται από τη σειρά των εγχειριδίων «Φυσικά – Ερευνώ και Ανακαλύπτω», η οποία περιλαμβάνει για κάθε τάξη το Τετράδιο Εργασιών, το Βιβλίο Μαθητή και το Βιβλίο Εκπαιδευτικού. Βασική στόχευση είναι να προωθείται η **ανακαλυπτική-διερευνητική μάθηση** μέσω της κατάλληλης αξιοποίησης του προσφερόμενου υλικού αλλά και υλικού που θα αντλήσουν οι εκπαιδευτικοί από άλλες αξιόπιστες πηγές (συμπληρωματικό προς το ισχύον πρόγραμμα σπουδών των Φ.Ε. Δημοτικού, διαδραστικά βιβλία, έγκυρα εκπαιδευτικά σενάρια, έγκυρους δικτυακούς τόπους, επιστημονικούς φορείς, δοκιμασμένες προτάσεις εκπαιδευτικών ή εκπαιδευτικών κοινοτήτων μάθησης, κ.λπ.), που θα κινήσουν το ενδιαφέρον των μαθητών/τριών και θα καλλιεργήσουν την κριτική και δημιουργική σκέψη τους.

Σε κάθε τάξη, η εκπαιδευτική διαδικασία για κάθε θεματικό αντικείμενο διαμορφώνεται με βάση τα φύλλα εργασίας του **Τετραδίου Εργασιών** το οποίο είναι το κύριο, βασικό εγχειρίδιο του μαθήματος. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται στο Τετράδιο Εργασιών του Μαθητή, δίνει έμφαση στη διερεύνηση και στις πειραματικές διαδικασίες από τους/τις μαθητές/τριες. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η **εξασφάλιση των υλικών για την εκτέλεση πειραμάτων και τη δημιουργία κατασκευών** από τους/τις μαθητές/τριες και θα πρέπει να λαμβάνεται ειδική μέριμνα για αυτό. Στο **Βιβλίο του Μαθητή** (συμβατικό και εμπλουτισμένο), το οποίο είναι επικουρικό εγχειρίδιο, υπάρχουν πληροφορίες με τις οποίες είναι δυνατόν οι μαθητές/τριες να συμπληρώσουν και να εμπεδώσουν τα συμπεράσματά τους από τα πειράματα, να διευρύνουν τις εφαρμογές, τις γενικεύσεις και τις ερμηνείες, αλλά και να ενισχύσουν το ενδιαφέρον τους για το θεματικό αντικείμενο. Στο **Βιβλίο του Εκπαιδευτικού** υπάρχουν οδηγίες τόσο για το γνωσιακό αντικείμενο όσο και για την εκπαιδευτική διαδικασία. Συμπληρωματικά, όσον αφορά στον πειραματισμό, είναι επιθυμητό οι μαθητές/τριες να αναζητούν, να επιλέγουν και να φέρνουν οι ίδιοι κατάλληλα υλικά και καθημερινά αντικείμενα ώστε, έχοντάς τα και μετά το μάθημα, να συνεχίζουν τον πειραματισμό και τις κατασκευές και εκτός του σχολείου, εφόσον το επιθυμούν.

Στις μέρες μας τονίζεται ο καθοριστικός ρόλος της γλώσσας στη διδακτική και μαθησιακή διαδικασία των Φ.Ε. (όπως και σε κάθε γνωστικό αντικείμενο), η οποία παρέχει τη δυνατότητα στους/στις μαθητές/τριες να χρησιμοποιήσουν το λόγο κατάλληλα και να εξοικειωθούν σταδιακά με την επιστημονική ορολογία, χωρίς βέβαια αυτό να τους επιβάλλεται, καθώς δεν είναι την ίδια χρονική στιγμή όλοι/ες οι μαθητές/τριες έτοιμοι/ες να κατανοήσουν μια έννοια με τον ίδιο τρόπο. Είναι σημαντικό στο μάθημα των Φ.Ε να δίνονται οι ευκαιρίες στους/στις μαθητές/τριες να διαπραγματεύονται στο πλαίσιο της επιστήμης, να επιχειρηματολογούν, να καταλήγουν σε συμφωνίες και να εκτιμούν τις απόψεις των άλλων, εμπλεκόμενοι/ες σε κατάλληλα σχεδιασμένες δραστηριότητες, που βασίζονται στην επίλυση προβλημάτων και στις διερευνήσεις ερωτημάτων είτε με αφορμή τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών είτε έπειτα από ερευνητικά ερωτήματα που θα προκύψουν στην τάξη.

Για να επιτευχθεί καλύτερο μαθησιακό αποτέλεσμα στη διδασκαλία των Φ.Ε. καλό είναι να αξιοποιούνται κατάλληλα επιλεγμένες διδακτικές τεχνικές ή εργαλεία. Ως τέτοια εργαλεία μπορούν να θεωρηθούν: η αξιοποίηση γεγονότων από την ιστορία των Φυσικών Επιστημών (αφηγηματική τεχνική, γραμμή του χρόνου, κ.ά.), οι πειραματικές δραστηριότητες, οι τεχνολογικές κατασκευές, οι ερωτήσεις, η ομαδική συζήτηση και ο

διάλογος, οι μεταφορές και οι αναλογίες, η επίλυση προβλημάτων, τα νοητικά πειράματα, οι εννοιολογικοί χάρτες, η κατασκευή μοντέλων, η επιχειρηματολογία - ακαδημαϊκή αντιπαράθεση, η δραματοποίηση και το παιχνίδι ρόλων, η προσομοίωση στον ηλεκτρονικό υπολογιστή και γενικότερα η αξιοποίηση των ΤΠΕ κ.ά. Σημειώνεται ότι οι ΤΠΕ, πάντα με κατάλληλους διδακτικούς χειρισμούς, παρέχουν τη δυνατότητα για οπτικοποίηση και χειρισμό σύνθετων εννοιών και μοντέλων, τρισδιάστατων εικόνων, προσομοιώσεων πραγματικών και φανταστικών κόσμων, εικονικών επιστημονικών οργάνων, μαγνητοσκοπημένων στιγμιότυπων, που αυξάνουν τις πιθανότητες κατανόησης των επιστημονικών ιδεών. Προσφέρουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας και σε σχετικές με την εκπαίδευση στις ΦΕ πηγές (διαδραστικά βιβλία, Φωτόδεντρο, ψηφιακά Σενάρια της βάσης «Αίσωπος», οπτικοποιήσεις, προσομοιώσεις, επικοινωνία με επιστήμονες, κ.λπ.) που αν αξιοποιηθούν κατάλληλα μπορούν να εμπλουτίσουν μια ανακαλυπτική-διερευνητική διαδικασία με πειραματικό προσανατολισμό. Προσοχή, όμως, δεν μπορούν να την υποκαταστήσουν, ούτε να λειτουργήσουν χρονικά εις βάρος της.

Τέλος, ένα πολύ σημαντικό σημείο στο μάθημα των Φ.Ε. είναι η φάση της ολοκλήρωσης/ ανασκόπησης κάθε ενότητας. Στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης και εξορθολογισμού της διδακτέας ύλης και των ωρών του μαθήματος Φυσικά Ε΄ και Στ΄ Δημοτικού, ελήφθη μέριμνα ώστε να υπάρχει χρόνος για δημιουργικές δραστηριότητες ανακεφαλαίωσης, αναπλαισίωσης της γνώσης και αναστοχασμού επί των όσων μελέτησαν οι μαθητές/τριες. Στη φάση της ανασκόπησης κάθε ενότητας μπορεί να πραγματοποιηθεί ποικιλία δραστηριοτήτων, όπως μικρά σχέδια εργασίας - τεχνολογικές κατασκευές, επίλυση προβλημάτων-γρίφων, ατομικοί και ομαδικοί εννοιολογικοί χάρτες, αφίσες (που συνδέουν την επιστήμη, το περιβάλλον, την τεχνολογία και την κοινωνία), δημιουργία ιστορικών αφηγήσεων με πρωταγωνιστές επιστήμονες, δημιουργία παιχνιδιών, πραγματοποίηση ατομικών και ομαδικών δοκιμασιών (προφορικών και γραπτών). Προτείνεται με την ολοκλήρωση των ενότητων προς το τέλος του σχολικού έτους, να πραγματοποιηθεί στη σχολική μονάδα με τη συμμετοχή της Ε΄ & Στ΄ τάξης ένα *πανηγύρι επιστήμης*, στο οποίο οι μαθητές/τριες θα παρουσιάσουν στη σχολική κοινότητα (μαθητές, εκπαιδευτικούς, γονείς) πειράματα, τεχνολογικές κατασκευές και άλλο υλικό (εννοιολογικούς χάρτες, αφίσες, κείμενα, ...) που δημιούργησαν ολόκληρη τη χρονιά στο πλαίσιο του μαθήματος.

Προκειμένου να γίνουν εφικτά όσα περιγράφονται παραπάνω, έχει γίνει μείωση των προβλεπομένων διδακτικών ωρών από 90 σε 72, στις οποίες περιλαμβάνονται και οι ώρες ανασκόπησης των ενότητων, που μπορούν επίσης να χρησιμοποιηθούν για τους ίδιους σκοπούς.

Σημειώνεται ότι, είναι προτεινόμενο στα Ωρολόγια Προγράμματα των Σχολείων, να λαμβάνεται μέριμνα ώστε σε εβδομαδιαία βάση οι 2 από τις 3 ώρες του μαθήματος να είναι συνεχόμενες.

Ε΄ ΤΑΞΗ

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	<p>Ως βασικό εγχειρίδιο προτείνεται το Τετράδιο Εργασιών και αναφορές σε σελίδες είναι σε αυτό όπου χρησιμοποιείται το βιβλίο μαθητή υπάρχει ειδική αναφορά. Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		
1. Ερευνώντας και ανακαλύπτοντας (σελ. 12-14) 2. Πώς μελετάμε τον κόσμο γύρω μας (σελ. 15)	1 διδακτική ώρα	
3. Ο δεκάλογος του καλού πειραματιστή (σελ. 16-17) Προτείνεται οι μαθητές να έχουν επίσης μια πρώτη επαφή με διάφορα απλά πειραματικά μέσα που θα χρησιμοποιήσουν σε επόμενες θεματικές ενότητες.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	2 διδακτικές ώρες	
ΥΛΙΚΑ ΣΩΜΑΤΑ		
1. Όγκος (σελ. 20-22)	2 διδακτικές ώρες	
2. Μάζα (σελ.23-25)	2 διδακτικές ώρες	
3. Πυκνότητα (σελ. 26-27)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 12-17) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	7 διδακτικές ώρες	

ΜΙΓΜΑΤΑ		
1. Μελετάμε τα μίγματα (σελ. 30-33)	Να μη διδαχθεί	Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ' τάξη στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Μελετάμε τα διαλύματα (σελ. 34-37)	Να μη διδαχθεί	Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ' τάξη στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
ΕΝΕΡΓΕΙΑ		
1. Η ενέργεια έχει πολλά πρόσωπα (σελ. 40-42)	2 διδακτικές ώρες	
2. Η ενέργεια αποθηκεύεται (σελ. 43-44)	1 διδακτική ώρα	
3. Η ενέργεια αλλάζει συνεχώς μορφή (σελ.45-47)	2 διδακτικές ώρες	Το πείραμα της σελ. 48 εκτελείται εάν υπάρχει διαθέσιμο ποδήλατο με δυναμό.
4. Η ενέργεια υποβαθμίζεται (σελ.48-50)		
5. Τροφές και ενέργεια (σελ. 51-54)	Μεταφέρεται στην ενότητα Πεπτικό σύστημα	Να διδαχθεί/προσεγγιστεί σε συνδυασμό με το ΦΕ1 «Ισορροπημένη διατροφή» και το ΦΕ3 «Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται» της ενότητας Πεπτικό σύστημα ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας 2 ωρών.
<p>Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 24-31) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	6 διδακτικές ώρες	
ΠΕΠΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Ισορροπημένη διατροφή (σελ. 56-58)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεσή του γιατί έχει γίνει σε προηγούμενες τάξεις και γίνεται και στην οικιακή οικονομία της Α' Γυμνασίου
2. Τα δόντια μας - Η αρχή του ταξιδιού της τροφής (σελ. 59-63) – Αφαιρείται η σελίδα 62 και η εργασία 2 της σελ. 63	1 διδακτική ώρα	Για κανένα λόγο δεν θα πρέπει να ζητείται από τους/τις μαθητές/τριες η απομνημόνευση όρων (π.χ. ονοματολογία δοντιών, ...).

3. Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται (σελ. 64-67) Αφαιρείται το πείραμα της σελ. 65, αλλά επισημαίνεται από τον εκπαιδευτικό η χρησιμότητα του σάλιου.	1 διδακτική ώρα	
4. Τροφές και ενέργεια (σελ. 51-54) Μεταφορά από την ενότητα της «Ενέργειας».		Να διδαχθεί/προσεγγιστεί σε συνδυασμό με το ΦΕ1 «Ισορροπημένη διατροφή» και το ΦΕ3 «Το ταξίδι της τροφής συνεχίζεται» της ενότητας Πεπτικό σύστημα ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας, με θέματα που σχετίζονται με τη διατροφή, οι εργασίες θα συμπεριλαμβάνουν συζήτηση και παρουσίασή τους στην τάξη.
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 32-39) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.	3 διδακτικές ώρες	
Σχέδια εργασίας ανά ομάδες μαθητών για τη διατροφή και συζήτηση και παρουσίασή τους στην τάξη		
Σύνολο	5 διδακτικές ώρες	
ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ		
1. Το θερμόμετρο (σελ. 70-73)	2 διδακτικές ώρες	
2. Θερμοκρασία - Θερμότητα: Δύο έννοιες διαφορετικές (σελ. 74-77)	2 διδακτικές ώρες	
3. Τήξη και Πήξη (σελ. 78-81)	2 διδακτικές ώρες	
4. Εξάτμιση και συμπύκνωση (σελ. 82-83)	2 διδακτικές ώρες	
5. Βρασμός (σελ. 84-86)	2 διδακτικές ώρες	
6. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα στερεά (σελ. 87-88)	2 διδακτικές ώρες	
7. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα υγρά (σελ. 89-90)	1 διδακτική ώρα	
8. Θερμαίνοντας και ψύχοντας τα αέρια (σελ. 91-92)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 40-55) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	16 διδακτικές ώρες	

ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟΣ		
1. Στατικός ηλεκτρισμός (σελ. 94-97)	2 διδακτικές ώρες	
2. Το ηλεκτροσκόπιο (σελ. 98-100)	Να μη διδαχθεί	Η πειραματική διαδικασία που προτείνεται παρουσιάζει δυσκολίες.
3. Πότε ανάβει το λαμπάκι; (σελ. 101-103)	1 διδακτική ώρα	
4. Ένα απλό κύκλωμα (σελ. 104-108)	2 διδακτικές ώρες	
5. Το ηλεκτρικό ρεύμα (σελ. 109-111)	1 διδακτική ώρα	
6. Αγωγοί και μονωτές (σελ. 112-114)	1 διδακτική ώρα	
7. Ο διακόπτης (σελ.115-118)	1 διδακτική ώρα	
8. Σύνδεση σε σειρά και παράλληλη σύνδεση (σελ. 119-122)	2 διδακτικές ώρες	
9. Ηλεκτρικό ρεύμα - Μια επικίνδυνη υπόθεση (σελ. 123-125)	1 διδακτική ώρα	
<p>Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 56-61) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>		
Ανασκόπηση της ενότητας.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	14 διδακτικές ώρες	
ΦΩΣ		
1. Διάδοση του φωτός (σελ. 128-130)	2 διδακτικές ώρες	
2. Διαφανή, ημιδιαφανή και αδιαφανή σώματα (σελ. 131-132)	1 διδακτική ώρα	
3. Φως και σκιές (σελ. 133-135)	1 διδακτική ώρα	
4. Ανάκλαση και διάχυση του φωτός (σελ. 136-139)	2 διδακτικές ώρες	
5. Απορρόφηση του φωτός (140-141)	1 διδακτική ώρα	
<p>Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 72-83) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>		

Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΗΧΟΣ		
1. Πώς παράγεται ο ήχος (σελ. 144-146)	2 διδακτικές ώρες	
2. Διάδοση του ήχου (σελ. 147-149)	2 διδακτικές ώρες	
3. Ανάκλαση του ήχου (σελ. 150-152)	1 διδακτική ώρα	
4. Απορρόφηση του ήχου (σελ. 153-154)	2 διδακτικές ώρες	
5. Άνθρωπος και ήχος - Το αφτί μας (σελ. 155-157)	2 διδακτικές ώρες	
6. Ηχορρύπανση - Ηχοπροστασία (158-160)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 84-103) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	13 διδακτικές ώρες	
ΜΗΧΑΝΙΚΗ - Μεταφέρεται, με μείωση των φύλλων εργασίας, στην Στ' τάξη		Η μεταφορά γίνεται ώστε να υπάρχει μια ισότιμη κατανομή των πειραματικών δραστηριοτήτων μεταξύ των τάξεων.
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	72 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΩΡΕΣ	

Στ' ΤΑΞΗ

ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΔΙΔΑΚΤΕΑΣ ΥΛΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΩΡΩΝ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ	<p>Ως βασικό εγχειρίδιο προτείνεται το Τετράδιο Εργασιών και αναφορές σε σελίδες είναι σε αυτό όπου χρησιμοποιείται το βιβλίο μαθητή υπάρχει ειδική αναφορά.</p> <p>Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.</p>	
ΕΙΣΑΓΩΓΗ		
1. Ερευνώντας και ανακαλύπτοντας (σελ. 12-14)	Να μη διδαχθεί	Έχει διδαχθεί στην Ε' τάξη.
2. Πώς μελετάμε τον κόσμο γύρω μας (σελ. 15)	Να μη διδαχθεί	Έχει διδαχθεί στην Ε' τάξη.
3. Ο δεκάλογος του καλού πειραματιστή (σελ. 16-17)	Να μη διδαχθεί	Έχει διδαχθεί στην Ε' τάξη.
ΜΗΧΑΝΙΚΗ Έχει μεταφερθεί, με μείωση των φύλλων εργασίας, από την Ε' τάξη		
1. Η ταχύτητα (σελ. 162-163)	Να μη διδαχθεί	
2. Οι δυνάμεις (σελ. 164-168) Αφαιρούνται οι σελ. 167-168	1 διδακτική ώρα	Προτείνεται οι μαθητές/τριες να μην μείνουν στην παρατήρηση και τη συζήτηση επί των εικόνων αλλά να πειραματιστούν με διάφορα αντικείμενα.
3. Δυνάμεις με επαφή - Δυνάμεις από απόσταση (σελ. 169-173) - Αφαιρούνται οι σελ. 172-173	1 διδακτική ώρα	Το πείραμα με το καλαμάκι το έχουν κάνει οι μαθητές/τριες στην ενότητα του στατικού ηλεκτρισμού.
4. Πώς μετράμε τη δύναμη (σελ. 174-176)	2 διδακτικές ώρες	
5. Τριβή - Μία σημαντική δύναμη (σελ. 177-179)	1 διδακτική ώρα	
6. Παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η τριβή (σελ. 180-183)	1 διδακτική ώρα	
7. Τριβή: επιθυμητή ή ανεπιθύμητη; (σελ. 184-187)	1 διδακτική ώρα	
8. Η πίεση (σελ. 188-190)	1 διδακτική ώρα	
9. Η υδροστατική πίεση (σελ. 191-193)	1 διδακτική ώρα	

10. Η ατμοσφαιρική πίεση (σελ. 194-197)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 104-115) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	11 διδακτικές ώρες	
ΕΝΕΡΓΕΙΑ		
1. Μορφές ενέργειας (σελ. 20-22)	1 διδακτική ώρα	Αυτό το φύλλο εργασίας είναι πανομοιότυπο με αυτό της Ε΄ τάξης «Η ενέργεια έχει πολλά "πρόσωπα"» (σελ. 40-42), οπότε μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για διασύνδεση με τις προηγούμενες γνώσεις για τη ενέργεια που έχουν οι μαθητές/τριες. Ή και για σύνδεση της δυναμικής ενέργειας με τις πειραματικές διαδικασίες που ακολούθησαν οι μαθητές/τριες στην ενότητα των δυνάμεων.
2. Πηγές ενέργειας (σελ. 23-25)	1 διδακτική ώρα	
3. Πετρέλαιο - Από το υπέδαφος στο σπίτι μας (σελ. 26-27)	1 διδακτική ώρα	
4. Επεξεργασία του αργού πετρελαίου (σελ. 28-30)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
5. Το πετρέλαιο ως πηγή ενέργειας (σελ. 31-32)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
6. Το πετρέλαιο ως πρώτη ύλη (σελ. 33-34)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
7. Ορυκτοί άνθρακες - Ένα πολύτιμο στερεό (σελ. 35-36)	1 διδακτική ώρα	
8. Οι ορυκτοί άνθρακες ως πηγή ενέργειας (σελ. 37-38)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
9. Φυσικό αέριο - Ένα πολύτιμο αέριο (σελ. 39-40)	1 διδακτική ώρα	
10. Το φυσικό αέριο ως πηγή ενέργειας (σελ. 41-42)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την

		ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
11. Πετρέλαιο, ορυκτοί άνθρακες ή φυσικό αέριο; (σελ. 43-44)	Να μη διδαχθεί	Οι ενότητες αυτές έχουν εξειδικευμένες πληροφορίες για την ηλικία και το γνωστικό επίπεδο των μαθητών.
12. Ανανεώσιμες και μη πηγές ενέργειας (σελ. 45-46)	2 διδακτικές ώρες	
13. Οικονομία στη χρήση της ενέργειας (σελ. 47-49)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 12-43) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΘΕΡΜΟΤΗΤΑ		
1. Η θερμότητα μεταδίδεται με αγωγή (σελ. 52-53)	2 διδακτικές ώρες	
2. Η θερμότητα μεταφέρεται με ρεύματα (σελ. 54-56)	1 διδακτική ώρα	
3. Η θερμότητα διαδίδεται με ακτινοβολία (σελ. 57-59)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 44-51), και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	6 διδακτικές ώρες	
ΕΜΒΙΑ - ΑΒΙΑ		
1. Χαρακτηριστικά της ζωής (σελ. 62-64)	1 διδακτική ώρα	Το θέμα αυτό έχει παρουσιαστεί και σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Το κύτταρο (σελ. 65-68) Προτείνεται να συζητηθεί ως η βασική μονάδα των ζωντανών οργανισμών, χωρίς λεπτομερειακή αναφορά στα μέρη του, η οποία θα γίνει στην Βιολογία Α΄ Γυμνασίου.	1 διδακτική ώρα	

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 52-57), και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΦΥΤΑ		
1. Τα μέρη του φυτού (σελ. 70-71)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη μελέτη περιβάλλοντος και έννοιες που καλύπτονται από τη Βιολογία της Α΄ Γυμνασίου.
2. Η φωτοσύνθεση (σελ. 72-75) Προτείνεται να γίνει από το Βιβλίο του Μαθητή (σελ. 60-61)	Να μη διδαχθεί	
3. Η αναπνοή (σελ. 76-78)	Να μη διδαχθεί	
4. Η διαπνοή (σελ. 79-82)	Να μη διδαχθεί	
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	Να μη διδαχθεί	
ΖΩΑ		
1. Ζώα ασπόνδυλα και σπονδυλωτά (σελ. 84-88) Η ενότητα αυτή έχει διδαχθεί στη Δ΄ τάξη.	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη Περιβάλλοντος.
2. Τα θηλαστικά (σελ. 89-92)	Να μη διδαχθεί	
3. Προσαρμογή των ζώων στο περιβάλλον (σελ. 93-96)	Να μη διδαχθεί	
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	
Σύνολο	Να μη διδαχθεί	
ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑΤΑ		
1. Τροφικές αλυσίδες και τροφικά πλέγματα (σελ. 98-101)	Να μη διδαχθεί	Προτείνεται η αφαίρεση της ενότητας γιατί καλύπτει έννοιες που έχουν γίνει σε μικρότερες τάξεις στη Μελέτη περιβάλλοντος και επαναλαμβάνονται και στις πρώτες τάξεις του γυμνασίου
2. Επίδραση του ανθρώπου στα οικοσυστήματα (σελ. 102-104)	Να μη διδαχθεί	
Ανασκόπηση της ενότητας.	Να μη διδαχθεί	

Σύνολο	Να μη διδαχθεί	
ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		Για συνεκτική παρουσίαση των συστημάτων η διδασκαλία των εννοιών ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ και ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ μεταφέρεται μετά τις ενότητες ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ, ΦΩΣ και ΟΞΕΑ-ΒΑΣΕΙΣ-ΑΛΑΤΑ
ΗΛΕΚΤΡΟΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΣ		
1. Ο μαγνήτης (σελ. 122-125)	1 διδακτική ώρα	
2. Ο μαγνήτης προσανατολίζεται (σελ. 126-128)	1 διδακτική ώρα	
3. Από τον ηλεκτρισμό στο μαγνητισμό - Ο ηλεκτρομαγνήτης (σελ. 129-132)	2 διδακτικές ώρες	
4. Από το μαγνητισμό στον ηλεκτρισμό - Η ηλεκτρογεννήτρια (σελ. 133-135)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 94-101) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας με προεκτάσεις για ιδιοκατασκευές και παρουσίαση τους από τους/τις μαθητές/τριες.	3 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΦΩΣ		
1. Η διάθλαση του φωτός (σελ. 138-142)	2 διδακτικές ώρες	
2. Φως και χρώματα (σελ. 143-147)	2 διδακτικές ώρες	
3. Μια απλή φωτογραφική μηχανή (σελ. 149-152) Προτείνεται να γίνει με σχετική προεργασία εκτός μαθήματος	1 διδακτική ώρα	
4. Το μάτι μας (σελ. 153-156) Αφαιρούνται τα πειράματα των σελ. 153 και 154	1 διδακτική ώρα	
5. Πώς βλέπουμε (σελ. 157-158)	1 διδακτική ώρα	

Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 102-111) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	9 διδακτικές ώρες	
ΟΞΕΑ-ΒΑΣΕΙΣ-ΑΛΑΤΑ		
1. Στα ίχνη των οξέων και των βάσεων (σελ. 160-163)	2 διδακτικές ώρες	
2. Τα άλατα (σελ. 164-165)	1 διδακτική ώρα	
3. Τα οξέα και οι βάσεις στην καθημερινή ζωή (σελ.166-168)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 112-117) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	2 διδακτικές ώρες	
Σύνολο	7 διδακτικές ώρες	
ΑΝΑΠΝΕΥΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Η αναπνοή (σελ. 106-109)	1 διδακτική ώρα	
2. Αναπνοή και υγεία (σελ. 110-112)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 80-85) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Ένας ακούραστος μυς - Η καρδιά (σελ. 114-117)	1 διδακτική ώρα	Η ενότητα προτείνεται να διδαχθεί σε ένα συνεχόμενο δίωρο
2. Μικρή και μεγάλη κυκλοφορία (σελ. 118-120)	Να μη διδαχθεί	Τα βασικά στοιχεία της ενότητας αυτής διδάσκονται στην Α΄

		Γυμνασίου
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 86-93) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	2 διδακτικές ώρες	
ΜΕΤΑΔΟΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ		
1. Προστασία από τα μικρόβια (σελ. 170-172)	1 διδακτική ώρα	
2. Πρόληψη και αντιμετώπιση ασθενειών (σελ. 173-175)	1 διδακτική ώρα	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 118-123) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ		
1. Η αρχή της ζωής (σελ. 178-181) 2. Η ανάπτυξη του εμβρύου (σελ. 182-185)	2 διδακτικές ώρες	
Η αξιοποίηση των κειμένων του Βιβλίου Μαθητή (σελ. 124-129) και του εμπλουτισμένου βιβλίου του μαθητή από το ψηφιακό σχολείο http://ebooks.edu.gr/ προτείνεται να γίνεται εμβόλιμα στα διάφορα μεθοδολογικά βήματα των φύλλων εργασίας του Τετραδίου Εργασιών.		Προτείνεται η διασύνδεση του κεφαλαίου με θέματα σεξουαλικής αγωγής
Ανασκόπηση της ενότητας.	1 διδακτική ώρα	
Σύνολο	3 διδακτικές ώρες	
Κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς και όποτε κρίνει ο/η εκπαιδευτικός οι μαθητές/τριες θα πρέπει να υλοποιήσουν μικρά σχέδια εργασίας με διερευνήσεις, κατασκευές και πειράματα. Οι μαθητές/τριες εργάζονται σε ομάδες με θέματα σύμφωνα με τα ενδιαφέροντα και τα ερωτήματά τους, με τη συνεργασία των	7 διδακτικές	

εκπαιδευτικών και παρουσιάζουν τις εργασίες τους στην τάξη ή και στο πανηγύρι επιστήμης του σχολείου.		
ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ	72 ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΡΕΣ	

Προτάσεις εμπλουτισμού της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Για τον εμπλουτισμό του μαθήματος προτείνονται ενδεικτικά δραστηριότητες και εκπαιδευτικό υλικό, που μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι διδάσκοντες, σύμφωνα με τις ανάγκες της τάξης τους, των ενδιαφερόντων των μαθητών και των τεχνολογικών υποδομών που είναι διαθέσιμες σε κάθε τάξη.

Στην πορεία για μια διαρκή υποστήριξη των εκπαιδευτικών της τάξης, στο δικτυακό τόπο του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, θα αναρτηθεί επιλεγμένο εκπαιδευτικό υλικό, ταξινομημένο ανά ενότητα και με τη δυνατότητα συνεχούς επικαιροποίησής του.

Η βασική κατεύθυνση του μαθήματος είναι να πράττουν οι μαθητές/τριες εργαζόμενοι σε ομάδες. Ειδικά για τις ιδιοκατασκευές προτείνεται να παρουσιαστούν από τους/τις μαθητές/τριες μαζί με πειράματα που έχουν κάνει στην τάξη, στο τέλος της σχολικής χρονιάς σε μια γιορτή των επιστημών, ένα πανηγύρι της επιστήμης, που θα είναι μια ανοιχτή εκδήλωση σε όλη τη σχολική κοινότητα. Οι ασκήσεις που προτείνονται σε ψηφιακή μορφή μπορούν χρησιμοποιηθούν για αναστοχασμό και να γίνουν είτε ομαδικά στη τάξη με χρήση βιντεοπροβολέα και υπολογιστή είτε σε ομάδες μαθητών με χρήση υπολογιστή.

Σε κάθε περίπτωση η παρακολούθηση πειραματικών διαδικασιών ή προσομοιώσεων δεν υποκαθιστά τον αυθεντικό πειραματισμό των μαθητών με απτά υλικά

Μεγάλο μέρος του υλικού που προτείνεται, έχει συμπεριληφθεί στην εμπλουτισμένη μορφή των βιβλίων του μαθητή που είναι αναρτημένα. Τα βιβλία του μαθητή εμπλουτισμένα με επιπλέον υλικό βρίσκονται στο ψηφιακό σχολείο:

 <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15941/> για την Ε' τάξη,

 <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15927/> για τη Στ' τάξη

Το υλικό αυτό μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για τις συνθετικές εργασίες των μαθητών.

Η ταξινόμηση του υλικού έχει γίνει με βάση την παρακάτω κωδικοποίηση:

	Βίντεο		Διαδραστική άσκηση κατανόησης
	Προσομοίωση / Οπτικοποίηση		Κουίζ
	Εργασία συμπλήρωσης		Διδακτικό Σενάριο
	Παρουσίαση		Ιδιοκατασκευή /Πείραμα /Φύλλα Εργασίας
	Σύνδεσμος για πληροφοριακό υλικό		

Ε' τάξη

	Υλικά Σώματα
	Τα σωματίδια που συνθέτουν το μικρόκοσμο http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/637
	Κλίμακα μεγεθών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1656
	Πυκνότητα http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15942/

	Στήλη πυκνότητας υγρών με 7 στρώσεις http://efepereth.wikidot.com/7-layers-liquids-density
	Ζαχαρονεροστήλες πυκνότητας http://efepereth.wikidot.com/sugarwater-density-layers
	Ενέργεια
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html
	Η ενέργεια και οι μετατροπές της http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8464
	Ενέργεια: μορφές και μετατροπές https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/energy-forms-and-changes
	Παιχνίδια που πηγαينوέρχονται ... http://efepereth.wikidot.com/rolling-back-toys
	Πεπτικό Σύστημα
	Το βρωμοδοντάκι http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4909
	Για τις συνδυητικές εργασίες που προτείνονται στην ενότητα αυτή, οι μαθητές/τριες μπορούν να βρουν υλικό και από το διαδραστικό βιβλίο του μαθητή: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15945/
	Θερμότητα
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... τη θερμότητα και τη θερμοκρασία http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/638/
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... Τήξη και Πήξη http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/669/
	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... Εξάτμιση, Βρασμό, Υγροποίηση http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/668/
	Καταστάσεις της Ύλης. Τα βασικά. https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/states-of-matter-basics
	Καταστάσεις της Ύλης. https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/states-of-matter
	Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15946/extras/Evaluation/kef5_selfassessment.swf
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο «Θερμότητα - Θερμοκρασία» http://aesop.iep.edu.gr/node/7380
	Ηλεκτρισμός
	Μπαλόνια και στατικός ηλεκτρισμός. https://phet.colorado.edu/sims/html/balloons-and-static-electricity/latest/balloons-and-static-electricity_el.html
	Απλό ηλεκτρικό κύκλωμα http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/965

Κατασκευή κυκλωμάτων (μόνο DC).

<https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/circuit-construction-kit-dc>

Κατασκευή ηλεκτρικού στοιχείου

http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/ilektriko_stoixeio.pdf

Ο φωτεινός Παντογνώστης

http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/foteinos_pantognostis.pdf

Αλουμινοκαλώδια και ηλεκτρικά κυκλώματα

<http://efepereth.wikidot.com/aluminumwires-circuits>

Το "φωτομανταλοπαίχνιδο" της γνώσης ... ή φωτεινός παντογνώστης

<http://efepereth.wikidot.com/fotomantalopaixnido>

Φως

Πρίσματα και ανάλυση του φωτός <http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8465>

Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15948/extras/Evaluation/kef7_selfassesment.swf

	Ένα περισκόπιο http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/periscopio.pdf
	Ο παράξενος κουμπάρας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/paraxenos_koumparas.pdf
	Ήχος
	Ηχητικά Κύματα: http://phet.colorado.edu/sims/sound/sound_el.jnlp
	Ο ήχος είναι κύμα: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8461
	Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15949/extras/Evaluation/kef8_selfassesment.swf
	Εννοιολογικός Χάρτης: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8458
	Το μπαστούνι της βροχής http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/rainstick.pdf
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο «Οι ήχοι τόσο γνωστοί και τόσο άγνωστοι»: http://aesop.iep.edu.gr/node/7077

Στ' τάξη

	Μηχανική
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html (δραστηριότητα προτείνεται και στην Ε' τάξη με διαφορετική προσέγγιση)
	Προτείνεται να οργανωθεί ένα παιχνίδι ρόλων και επιχειρηματολογίας για το αν «Χρειάζεται ή όχι η τριβή γύρω μας;» ή μια δραματοποίησης «Ένας κόσμος χωρίς τριβή».
	Τριβή: http://phet.colorado.edu/sims/friction/friction_el.html
	Με το μικρόκοσμο εξηγή... τις Δυνάμεις μεταξύ των Σωμάτων: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/670
	Ατμοσφαιρική πίεση: το ποτήρι, το κερί και το νερό: http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/959
	Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSDIM-E107/559/3671,15950/extras/Evaluation/kef9_selfassesment.swf
	Η πίεση υπάρχει, οι δυνάμεις ασκούνται http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/piesi_dynami.pdf
	Νικώντας τις τριβές με λυταντικά http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/trivi.pdf
	Νικώντας τις τριβές με αέρα http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/hovercraft.pdf
	Παιχνίδια ισοροπίας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/paixnidia_isorropias.pdf
	Εννοιολογικός Χάρτης: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8459 Προτείνεται η δημιουργία ενός εννοιολογικού χάρτη στην τάξη ως ομαδική επαναληπτική εργασία στην τάξη με χρήση υπολογιστή, προβολέα και διαδραστικού πίνακα. Ο παραπάνω μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείγμα
	Ενέργεια
	Βαρίδια και ελατήρια http://phet.colorado.edu/sims/mass-spring-lab/mass-spring-lab_el.html

	Με το μικρόκοσμο εξηγώ ... τις Ανανεώσιμες Αποθήκες Ενέργειας http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/671
	Κατασκευή ηλιακών φούρνων με πολλά σχέδια ... http://efepereth.wikidot.com/solar-cookers
	Θερμότητα
	Μεταφορά θερμότητας με αγωγή http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8583
	Μεταφορά θερμότητας με αγωγή http://photodentro.edu.gr/v/item/video/8522/970
	Τα φιδάκια της θερμότητας http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15929/extras/Videos/kef2_fidakiatisthermotitas.flv
	Η βάρκα της θερμότητας http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15929/extras/Videos/kef2_barkathermotitas.FLV
	Ο έλικας της θερμότητας http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/elikas_thermotitas.pdf
	Ηλιακός Θερμοσίφωνα http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/iliakos.pdf
	Ηλιακός θερμοσίφωνα με το λάστιχο στο συλλέκτη σε σχήμα σερπαντίνας http://efepereth.wikidot.com/serpentine-solar-water-heater
	Απλός ηλιακός συλλέκτης στην πράξη http://efepereth.wikidot.com/solar-collector
	Έμβια – Άβια
	Λειτουργίες της Ζωής: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4682
	Χαρακτηριστικά της Ζωής: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4687
	Ηλεκτρομαγνητισμός
	Μαγνήτης και Πυξίδα: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/magnet-and-compass
	Μαγνήτες και Ηλεκτρομαγνήτες: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/magnets-and-electromagnets
	Το ηλεκτρικό κουδούνι: http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8572
	Γεννήτρια: https://phet.colorado.edu/el/simulation/legacy/generator
	Ασκήσεις αυτοαξιολόγησης: http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL101/560/3669,15936/extras/Evaluation/kef9_selfassessment.swf
	Ηλεκτρικός κινητήρας: http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/kinitiras.pdf

	Ηλεκτρική γεννήτρια: http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/gennitria.pdf
	Φως
	Διάθλαση φωτός: https://phet.colorado.edu/el/simulation/bending-light (μόνο η λειτουργία της ακτίνας και οι ενότητες «Εισαγωγή» και «Πρίσματα»)
	Διδακτικό ψηφιακό σενάριο: «Ουράνιο Τόξο» http://aesop.iep.edu.gr/node/15438 (εφόσον υπάρχει χρόνος)
	Το ανθρώπινο μάτι, η μυωπία και η πρεσβυωπία http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/6176
	Έγχρωμη όραση: https://phet.colorado.edu/el/simulation/color-vision
	Κινούμενα σχέδια http://micro-kosmos.uoa.gr/gr/software/yliko/kinoumena_sxedia.pdf
	Κατασκευή γυαλιών για να βλέπουμε τρισδιάστατες εικόνες http://efepereth.wikidot.com/3d-glasses
	Ο δίσκος του Νεύτωνα, ο αυθεντικός http://efepereth.wikidot.com/newton-disk
	Κινούμενα σχέδια με σκίτσα πάνω σε καλαμάκια http://efepereth.wikidot.com/flipstickcards-cartoons
	Οφθαλμαπάτες http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/8582
	Οξέα – Βάσεις - Άλατα
	Μια ημέρα χωρίς χημεία http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/591 (προτείνεται ως εισαγωγικό ένθετο προβληματισμού και συζήτησης για το ρόλο της χημείας στη ζωή μας)
	Οξέα, βάσεις και άλατα σαν εικόνες στο μαυροπίνακα http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/2396
	Παιχνίδι με τα οξέα τις βάσεις και τα άλατα http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1533
	Με μια ματιά ... τα Οξέα, οι Βάσεις, τα Άλατα http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/2397
	Σταυρόλεξο Οξέων – Βάσεων – Αλάτων http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/1434
	Αναπνευστικό Σύστημα
	Τα όργανα του αναπνευστικού συστήματος http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4914
	Αναπνοή στον άνθρωπο – Η πορεία του αέρα http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4911

	Αναπνευστικό Σύστημα – «Μαγικά τετράγωνα» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4913
	Αναπνευστικό Σύστημα – Κρυπτόλεξο http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4915
	Κυκλοφορικό Σύστημα
	Ο Ρυθμός της καρδιάς http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4120
	Πως είναι η καρδιά» στη θέση «Καρδιά» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4930
	Ο καρδιακός Παλμός» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4127
	Μεταδοτικές Ασθένειες
	Δικτυακός τόπος με εκπαιδευτικό υλικό για τα μικρόβια http://www.e-bug.eu/
	Η ενότητα μαζί με το Αναπνευστικό Σύστημα προσφέρονται για την δημιουργία σύντομων διερευνητικών σχεδίων εργασίας από τους/τις μαθητές/τριες, χωρισμένους σε ομάδες, επικεντρώνοντας σε θέματα αγωγής υγείας. Ενδεικτικά θέματα θα μπορούσαν να είναι: Συγγραφή περιληπτικών πληροφοριών και συλλογή εικονογραφικού υλικού για το Παθητικό Κάπνισμα, Ατομική υγιεινή τα εμβόλια της παιδικής ηλικίας, διάφορες ασθένειες π.χ.: επιφυκίτιδα, γρίπη, φαρυγγίτιδα, τερηδόνα, έμπολα, χολέρα τυφοειδής πυρετός, μελιταίος πυρετός, κλπ. ,
	Μετάδοση Ασθενειών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4884
	Πρόληψη και αντιμετώπιση μικροοργανισμών http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4921
	Αναπαραγωγικό Σύστημα
	Το Αναπαραγωγικό σύστημα της γυναίκας http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4867
	Το Αναπαραγωγικό σύστημα του άντρα» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4869
	Η Πορεία του ωαρίου» http://photodentro.edu.gr/v/item/ds/8521/4865

Σε περίπτωση που σε κάποιους από τους υπολογιστές δεν ενεργοποιούνται οι προσομοιώσεις από το PhET θα πρέπει να εγκατασταθεί η [Java](#)

II.ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Γεωγραφία Ε΄ τάξη Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (βιβλίο μαθητή) έκδοση 2016, τεύχος 1, Αντίτυπα 122.000, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0194, ISBN: 978-960-06-2571-4.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω την Ελλάδα Ε΄ Δημοτικού, (τετράδιο εργασιών) έκδοση 2016, τεύχος 1, Αντίτυπα 125.000, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0108, ISBN: 978-960-06-2572-1.

Ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΥΛΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ						
ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΩΡΕΣ	
A. Ενότητα: Οι χάρτες. Ένα εργαλείο για τη μελέτη του κόσμου	1	Ο χάρτης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1	
	2	Τα είδη χαρτών			1	
	3	Η ταυτότητα του χάρτη: Τίτλος και Υπόμνημα			1	
	4	Η ταυτότητα του χάρτη: Κλίμακα			1	
	5	Προσανατολισμός			1	
	Σύνολο:				5 ώρες	
B. Ενότητα: Το φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας	6	Η μορφή και το σχήμα της Ελλάδας		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1	
	7	Η θέση της Ελλάδας			1	
	8	Οι ακτές της Ελλάδας			1	
	9	Οι θάλασσες της Ελλάδας			1	
	10	Μεγάλα νησιωτικά συμπλέγματα και νησιά της Ελλάδας			1	
	11	Η ζωή στα νησιά			1	
	12	Οι παραθαλάσσιοι οικισμοί της Ελλάδας			1	
	13	Τα βουνά της Ελλάδας			1	
	14	Οι πεδιάδες της Ελλάδας			1	
	15	Η ζωή στα βουνά και στις πεδιάδες			1	
	16	Η έννοια του κλίματος – Διαφορές καιρού και κλίματος	Να μη διδαχτεί θα δοθεί έμφαση σε αντίστοιχη ύλη των εγχειριδίων του Γυμνασίου.			ΟΧΙ
	17	Το κλίμα της Ελλάδας			Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	18	Καιρός, κλίμα και ανθρώπινες δραστηριότητες				1
	19	Οι ποταμοί της Ελλάδας		1		

	20	Οι λίμνες της Ελλάδας			1
	21	Η ζωή στα ποτάμια και τις λίμνες της Ελλάδας			1
	22	Η χλωρίδα και η πανίδα της Ελλάδας			1
	23	Η βλάστηση της Ελλάδας			1
	24	Χαρακτηριστικά οικοσυστήματα της Ελλάδας			1
	25	Αλλαγές στην επιφάνεια της Γης			1
	26	Ο ρόλος των ηφαιστειών και των σεισμών στις αλλαγές της φύσης			1
	27	Οι φυσικές καταστροφές στο χώρο της Ελλάδας			1
				Σύνολο:	22 ώρες
Γ . Ενότητα: Το ανθρωπογενές περιβάλλον της Ελλάδας	28	Οι Έλληνες: Ένας λαός με μεγάλη και συνεχή ιστορία		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	29	Ο πληθυσμός της Ελλάδας			1
	30	Η γεωγραφική κατανομή του πληθυσμού της Ελλάδας			1
	31	Τα μεγάλα αστικά κέντρα της Ελλάδας			1
	32	Οι πόλεις της Ελλάδας			1
	33	Η διοικητική διαίρεση της Ελλάδας			1
	34	Τα γεωγραφικά διαμερίσματα και οι περιφέρειες της Ελλάδας			1
	35	Οι νομοί της Ελλάδας			1
	36	Η αγροτική παραγωγή στην Ελλάδα			1
	37	Η κτηνοτροφική παραγωγή και η αλιεία στην Ελλάδα			1
	38	Ο δασικός και ο ορυκτός πλούτος της Ελλάδας			1
	49	Η βιομηχανική παραγωγή στην Ελλάδα			1
	40	Οι Υπηρεσίες στην Ελλάδα			1
	41	Οι συγκοινωνίες στην Ελλάδα			1
42	Οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να μη διδαχτεί		ΟΧΙ	
43	Η σημασία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	Να μη διδαχτεί		ΟΧΙ	
				Σύνολο:	14 ώρες
Δ. Ενότητα: Ελληνισμός εκτός συνόρων	44	1. Κύπρος: το φυσικό περιβάλλον		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	45	2. Κύπρος: το ανθρωπογενές περιβάλλον			1
	46	3. Ο ελληνισμός της διασποράς			1
	47	Το ελληνικό στοιχείο στις αρχαίες ελληνικές εστίες	Να μη διδαχτεί		
				Σύνολο:	3 ώρες
				Μερικό σύνολο:	44 ώρες
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:					
Συνιστάται η υλοποίηση δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού επιλογής του διδάσκοντα, καθώς και αξιοποίηση του ψηφιακού εξοπλισμού από την πλατφόρμα του ψηφιακού σχολείου.					

ΠΡΟΤΑΣΗ:

Προτείνεται η υλοποίηση απλών συνθετικών εργασιών διάρκειας 5 ωρών επιλογής του εκπαιδευτικού αναφορικά με το ανθρωπογενές ή το φυσικό περιβάλλον της περιφέρειας που ανήκει το σχολείο σε συνδυασμό με δυνατότητες ανάπτυξης σε σχέση με αυτό (αντίστοιχα). Εναλλακτικά μπορεί να γίνει μια συνολική έρευνα αναφορικά με τις διδαχθείσες ενότητες (Β', Γ' & Δ' και η οποία να αφορά στην περιφέρεια στην οποία ανήκει η σχολική μονάδα.

Επίσης μπορεί να διατεθεί επιπλέον χρόνος μίας ώρας (1) για επαναδιαπραγμάτευση ζητημάτων της ύλης η οποία διδάχτηκε και για τα οποία οι εκπαιδευτικοί εκτιμούν ότι δυσκολεύουν τους μαθητές τους ή εμπεριέχουν εναλλακτικές αντιλήψεις και ιδέες και δημιουργούν παρανοήσεις.

	Γενικό σύνολο:	50 ώρες
--	-----------------------	----------------

Γεωγραφία ΣΤ' Δημοτικού**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:**

- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ' Δημοτικού (βιβλίο μαθητή) έκδοση 2015, τεύχος 1, Αντίτυπα 111.000, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0153, ISBN: 978-960-06-2616-2.
- Γεωγραφία, Μαθαίνω για τη Γη ΣΤ' Δημοτικού (τετράδιο εργασιών) έκδοση 2012, τεύχος 1, Αντίτυπα 129.000, ΙΤΥΕ Διόφαντος, κωδικός βιβλίου: 0-10-0154-01-2012, ISBN: 978-960-06-2617-9

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

ΥΛΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ					
ΕΝΟΤΗΤΕΣ	ΚΕΦΑΛΑΙΑ		ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΟ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΩΡΕΣ
A. Ενότητα: Η Γη ως ουράνιο σώμα	1	Το σχήμα και οι κινήσεις της Γης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	2	Οι πόλοι, ο Ισημερινός, οι παράλληλοι κύκλοι και οι μεσημβρινοί της Γης			1
	3	Οι γεωγραφικές συντεταγμένες της Γης			1
	4	Ο άξονας και η περιστροφή της Γης – Ημέρα και Νύχτα			1
	5	Η περιφορά της Γης – Οι εποχές			1
	6	Το ηλιακό μας σύστημα			1
	Σύνολο:				6 ώρες
B. Ενότητα: Το φυσικό περιβάλλον	7	Η κατανομή των ηπείρων και των ωκεανών			1
	8	Ωκεανοί και θάλασσες			1
	9	Η ατμόσφαιρα	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Α' Γ/σίου.		ΟΧΙ
	10	Οι κλιματικές ζώνες της Γης	Να μη διδαχτεί, υπάρχει		ΟΧΙ

			παρόμοια ύλη στην Α' Γ/σίου.		
	11	Ζώνες βλάστησης	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Α' Γ/σίου		ΟΧΙ
	12	Το ανάγλυφο της Γης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	13	Οι μεγάλες οροσειρές, οι μεγάλες πεδιάδες			1
	14	Τα μεγαλύτερα ποτάμια και οι μεγαλύτερες λίμνες της Γης			1
	15	Η σημασία του υδρογραφικού δικτύου στη ζωή των ανθρώπων			1
	16	Οι φυσικές καταστροφές και οι συνέπειές τους στη ζωή των ανθρώπων			1
	17	Οι ανθρώπινες δραστηριότητες ως παράγοντας μεταβολών στην επιφάνεια της Γης			1
					Σύνολο:
Γ' Ενότητα: Η Γη ως χώρος ζωής του ανθρώπου	18	Η κατανομή του πληθυσμού στη Γη		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	19	Γλώσσες και θρησκείες			1
	20	Η ζωή στην έρημο			1
	21	Η ζωή στις πολικές περιοχές			1
	22	Η ζωή στα τροπικά δάση			1
	23	Η ζωή στις εύκρατες περιοχές			1
				Σύνολο:	6 ώρες
Δ. Ενότητα: Οι ήπειροι	24	Η ΕΥΡΩΠΗ: Η ταυτότητα της Ευρώπης, Η θέση της Ευρώπης		Ενασχόληση με τις δραστηριότητες του Τετραδίου Εργασιών.	1
	25	Ο οριζόντιος διαμελισμός της Ευρώπης.			1
	26	Ο κατακόρυφος διαμελισμός της Ευρώπης.			1
	27	Το κλίμα της Ευρώπης και οι ανθρώπινες δραστηριότητες.	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στη Β' Γ/σίου.		ΟΧΙ
	28	Η χλωρίδα και η πανίδα – Η βλάστηση της Ευρώπης.	Να μη διδαχτεί, υπάρχει παρόμοια ύλη στην Β' Γ/σίου.		ΟΧΙ
	29	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Ευρώπης.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (5 ώρες).		1
	30	Πολιτιστικά χαρακτηριστικά των λαών της Ευρώπης.			1
	31	Αξιοθέατα, μνημεία & ιστορική συνέχεια των λαών της Ευρώπης.			1
	32	Τομείς παραγωγής αγαθών και παροχής υπηρεσιών.			1
	33	Οι σχέσεις των κρατών της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Ένωση.	Η προς διδασκαλία ύλη συμπεριλαμβάνεται σε αυτή της Α' Γυμνασίου, η οποία όμως είναι πλέον εμπλουτισμένη και θα διδαχτεί αναλυτικά.		1
	34	ΑΣΙΑ: Η ταυτότητα της Ασίας. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Ασίας.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (4 ώρες)		1 +1
35	Τα κράτη της Ασίας.			1	

	36	Οι κάτοικοι της Ασίας		1
	37	ΑΦΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Αφρικής Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Αφρικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (4 ώρες)	1 + 1
	38	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Αφρικής		1 + 1
	39	ΒΟΡΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Βόρειας Αμερικής Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Βόρειας Αμερικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (4 ώρες)	1 + 1
	40	Οι κάτοικοι της Βόρειας Αμερικής.		1
	41	Τα κράτη της Βόρειας Αμερικής.		1
	42	ΝΟΤΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗ: Η ταυτότητα της Νότιας Αμερικής. Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Νότιας Αμερικής.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (4 ώρες)	1 + 1
	43	Οι κάτοικοι και τα κράτη της Νότιας Αμερικής.		1 + 1
	44	ΩΚΕΑΝΙΑ : Η ταυτότητα της Ωκεανίας Η θέση και το φυσικό περιβάλλον της Ωκεανίας.	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (4 ώρες)	1 + 1
	45	Τα κράτη και οι κάτοικοι της Ωκεανίας		1 + 1
			Σύνολο:	28 ώρες
ΠΡΟΤΑΣΗ	46	ΑΝΤΑΡΚΤΙΚΗ: ταυτότητα, θέση, φυσικό περιβάλλον	Να υλοποιηθεί με τη μορφή συνθετικής εργασίας / project (2 ώρες). Μπορεί να χρησιμοποιηθεί το Βιβλίο Μαθητή Α΄ Γυμνασίου, Ενότητα Δ6, σ. 140.	2
			Γενικό σύνολο:	50 ώρες
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ:				
Συνιστάται η υλοποίηση δραστηριοτήτων και η αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού επιλογής του διδάσκοντα, καθώς και αξιοποίηση του ψηφιακού εξοπλισμού από την πλατφόρμα του ψηφιακού σχολείου.				
<i>Επιπρόσθετα, οι διδάσκοντες να συμβουλευτούν τις αναρτημένες στο ψηφιακό σχολείο:</i>				
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ «ΜΙΚΡΟ-ΣΕΝΑΡΙΩΝ» ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΣΤ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ.				
ΠΡΟΤΑΣΗ:				
Προτείνεται η υλοποίηση συνθετικών εργασιών διάρκειας 4-5 ωρών η οποία να αφορά στο ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον σε συνδυασμό με τομείς παραγωγής αγαθών και υπηρεσιών καθώς και περιβαλλοντικά, επίκαιρα και κοινωνικά κ.ά. προβλήματα και θέματα σε καθεμία από τις Ηπείρους. Να προστεθεί και η Ανταρκτική με τη μορφή συνθετικής εργασίας 2 ωρών.				
Με βάση το ΝΠΣ για κάθε ήπειρο οι μαθητές εκπονούν απλά σχέδια εργασίας και τα παρουσιάζουν στην ολομέλεια της τάξης τους:				
<i>Κάθε ήπειρος θα αποτελεί ένα σχέδιο εργασίας των μαθητών (ομαδοσυνεργατικά) όπου η κάθε ομάδα εξετάζει κάθε ήπειρο μέσα από το ρόλο: α) του γεωγράφου, β) του περιηγητή/τουρίστα, γ) του δημοσιογράφου, δ) οικολόγου/ περιβαλλοντολόγου ε) του ιστορικού, κ.ά.</i>				
<i>Όλοι οι μαθητές στο τέλος πρέπει να έχουν συμπληρώσει για κάθε ήπειρο τα βασικά χαρακτηριστικά της (ταυτότητα της ηπείρου). Η παρουσίαση μπορεί να περιλαμβάνει χάρτες της ηπείρου, αφίσες που θα έχουν κατασκευάσει οι μαθητές με τα χαρακτηριστικά της (ζωγραφική, κολάζ, κτλ.), έκθεση φωτογραφιών, ιστορία, πολιτισμό – μουσεία, τέχνη, μουσική, ζωγραφική, θέματα της επικαιρότητας, κ.ά.</i>				

Τα έργα των μαθητών και το υλικό μπορεί να αποτελέσει ένα υλικό για μια έκθεση ή ένα θεατρικό δρώμενο στο σχολείο στο τέλος της χρονιάς.

III. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Μελέτη Περιβάλλοντος Α΄ Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

ΥΠΑΙΘ (2015). *Μελέτη Περιβάλλοντος Α΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος», 1 τεύχος.

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ – ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Η ομάδα Ενότητα 1: Η τάξη μου Ενότητα 2: Το σχολείο μου Ενότητα 3: Η οικογένεια μου	11 δ. ώρες Προσθήκη 1 δ. ώρας. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στο κεφ. 4: 28 ^η Οκτωβρίου (ευκαιριακή ενότητα) διατίθεται 1 ακόμη δ. ώρα.	«Ομάδες σε δράση» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	15
2. Ο χρόνος Ενότητα 1: Ο άνθρωπος και ο χρόνος Ενότητα 2: Ο ήλιος και η ζωή μας	9 ώρες Προσθήκη 1 δ. ώρας. Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στο κεφ. 5: Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά (ευκαιριακή ενότητα) διατίθεται 1 ακόμη δ. ώρα.	«Τρέχει, τρέχει ... ο χρόνος» 4 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.	13
3. Ο τόπος μου	10 ώρες	«Γνωρίζω τον τόπο μου» 4 δ. ώρες	14

<p>Ενότητα 1: Το σπίτι μου</p> <p>Ενότητα 2: Η γειτονιά μου</p> <p>Ενότητα 3: Ο τόπος που ζω</p>	<p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.</p>	<p>Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.</p>	
<p>4. Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Ενότητα 1: Οι ανάγκες του ανθρώπου</p> <p>Ενότητα 2: Γνωρίζω το σώμα μου</p> <p>Ενότητα 3: Ο αθλητισμός στο σχολείο μας</p> <p>Ενότητα 4: Αγαθά και επαγγέλματα</p>	<p>10 ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια.</p>	<p>«Φροντίζω το σώμα μου για να είμαι υγιής» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο.</p>	14
<p>5. Πώς επικοινωνούμε</p> <p>Ενότητα 1: Επικοινωνία – Ενημέρωση – Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης</p>	<p>2 ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια</p>	<p>«Η επικοινωνία από τα παλιά χρόνια ως σήμερα» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο.</p>	6
<p>6. Ο πολιτισμός μας</p>	<p>13 ώρες</p> <p>Προσθήκη 3 δ. ωρών. Διδάσκονται όλα τα</p>	<p>«Επίσκεψη σε ένα μουσείο» 4 δ. ώρες</p>	17

<p>Ενότητα 1: Τα παιχνίδια άλλοτε και σήμερα</p> <p>Ενότητα 2: Πώς ανακαλύπτω την ιστορία του τόπου μου</p> <p>Ενότητα 3: Τι είναι ο πολιτισμός;</p>	<p>κεφάλαια, όπως προβλέπεται. Στα κεφ. 2: 25^η Μαρτίου: Διπλή γιορτή, κεφ. 6: Απόκριες, κεφ. 7: Πάσχα (ευκαιριακές ενότητες) διατίθενται 1 ακόμη δ. ώρα στο καθένα.</p>	<p>Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.</p>	
<p>7. Ερευνούμε το φυσικό περιβάλλον</p> <p>Ενότητα 1: Τα φυτά του τόπου μου</p> <p>Ενότητα 2: Τα ζώα του τόπου μου</p> <p>Ενότητα 3: Αντικείμενα από το περιβάλλον μου</p> <p>Ενότητα 4: Η ηλεκτρική ενέργεια στη ζωή μας</p> <p>Ενότητα 5: Το ταξίδι του ήχου</p>	<p>13 ώρες</p>	<p>«Τα ζώα και τα φυτά στην τέχνη και στον πολιτισμό» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση του σχεδίου εργασίας.</p> <p>«Τα υλικά αλλάζουν» 4 δ. ώρες</p> <p>Προσθήκη 4 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο. Οι μαθητές/τριες πειραματίζονται με τις αλλαγές της κατάστασης της ύλης (π.χ. φτιάχνουν σοκολατάκια, ερευνούν πώς το νερό αλλάζει κατάσταση κ.λπ.).</p>	<p>21</p>
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			100

Σημείωση: Σύμφωνα με τελευταία διάταξη (ΦΕΚ 1324, 11/05/2016) για το ωράριο της Μελέτης Περιβάλλοντος της Α' Δημοτικού προβλέπεται 4 ώρες εβδομαδιαίως. Οι εργασιμες εβδομάδες κατά το Σχ. Έτος 2016/17 είναι 34 (θεωρητικά) και 30 (ρεαλιστικά) περίπου άρα 30 x 4= 120 ώρες διαθέσιμες. Προγραμματίζουμε το υλικό ενδεικτικά γύρω στις 100 ώρες στο οποίο υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και καθυστερήσεις και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για πιο «δυνατές» τάξεις.

Μελέτη Περιβάλλοντος Β΄ Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- ΥΠΑΙΘ (2015). *Μελέτη Περιβάλλοντος Β΄ Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΓΕΝΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ – ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ ΕΝΟΤΗΤΩΝ/ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΘΕΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Το σχολείο	5 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		5
2. Η συνοικία μου	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		9
3. Ο προσανατολισμός	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Παιδική χαρά» 3 δ. ώρες	5
4. Ο χρόνος	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
5. Οι ανάγκες και τα δικαιώματά μου	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως		2

	προβλέπεται.		
6. Τα ζώα	9 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Τα ζώα της γειτονιάς μου» 3 δ. ώρες	12
7. Τα φυτά	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
8. Διάφοροι τόποι της πατρίδας μου	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		7
9. Το νερό	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
10. Ο καιρός	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
11. Έχουν ζωή... δεν έχουν ζωή	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
12. Ενέργεια	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Παίζουμε με την ενέργεια» 2 δ. ώρες Προσθήκη 2 διδακτικών ωρών. Πρόταση για υλοποίηση σχεδίου εργασίας με τον παραπάνω ενδεικτικό τίτλο και θέμα κατασκευές που σχετίζονται με την	5

		ενέργεια. Κατασκευή μηχανών-συσκευών-παιχνιδιών με απλά υλικά, τα οποία χρησιμοποιούν ενέργεια από τρεχούμενο νερό ή άνεμο.	
13. Μεταφορές	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
14. Επικοινωνία και ενημέρωση	3 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		3
15. Πολιτισμός	5 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		5
16. Αθλητισμός και ψυχαγωγία	2 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.		2
ΥΠΑΡΧΟΥΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ 17. Η διατροφή μας 18. Το παιχνίδι 19. Το βιβλίο 20. Ας γορτάσουμε 21. Οι τέσσερις εποχές		10 δ. ώρες Προσθήκη 5 δ. ωρών. Διπλασιάζεται ο χρόνος που μπορεί να διατεθεί για την υλοποίηση των ευκαιριακών ενοτήτων στη μορφή σχεδίων εργασίας.	10
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΑΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ (ΕΜΦΑΝΙΖΟΝΤΑΙ ΜΟΝΟ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ)		15 δ. ώρες Προσθήκη 5 δ. ωρών. Προτείνεται να υλοποιηθούν στη μορφή 3-ωρων σχεδίων εργασίας. Εναλλακτικά –και αυτό είναι θεμιτό- μπορούν αυτές οι ώρες των ευκαιριακών ενοτήτων να διαθέτουν για την	15

A. Γνωριμία με τις τέχνες B. Προσέχω την υγεία μου Γ. Γνωριμία με τις γλώσσες που μιλούν οι μαθητές Δ. Όχι άλλα σκουπίδια Ε. Το Διάστημα		υλοποίηση σχεδίων εργασίας που θα προκύψουν στη διάρκεια της μελέτης των ενότητων από τις ανάγκες και τα ενδιαφέροντα των μαθητών/τριών.	
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			100

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σύμφωνα με τελευταία διάταξη (ΦΕΚ 1324, 11/05/2016) για το ωράριο της Μελέτης Περιβάλλοντος της Β' Δημοτικού προβλέπεται 4 ώρες εβδομαδιαίως. Οι εργάσιμες εβδομάδες κατά το σχ. Έτος 2016/17 είναι 34 (θεωρητικά) και 30 (ρεαλιστικά) περίπου άρα $30 \times 4 = 120$ ώρες διαθέσιμες. Προγραμματίζουμε το υλικό ενδεικτικά γύρω στις 100 ώρες στο οποίο υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και καθυστερήσεις και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για πιο «δυνατές» τάξεις.

Μελέτη Περιβάλλοντος Γ' Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- ΥΠΑΙΘ (2015). *Μελέτη Περιβάλλοντος Γ' Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ –ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ/ ΔΙΑΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Ζούμε μαζί	7 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.	«Οι κανόνες στην καθημερινή ζωή» 3 δ. ώρες	10
2. Ο τόπος μας	8 δ. ώρες Μείωση 1 ώρας. Προτείνεται να μην διδαχθεί το κεφ: Ενδιαφερόμαστε για το περιβάλλον, καθώς προσεγγίζεται στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Α', Β' τάξεων.		7
3. Μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς	3 δ. ώρες Μείωση 2 δ. ωρών. Τα κεφ. 1: Τρένα, αυτοκίνητα, πλοία, αεροπλάνα άλλοτε και τώρα και κεφ. 2: Τα μέσα συγκοινωνίας και μεταφοράς στη ζωή μας, γίνονται συνοπτικά σε 1δ. ώρα, καθώς διδάσκονται στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος των Α', Β' και Δ' τάξεων		3
4. Φυτά και ζώα του τόπου μας	7 δ. ώρες	Εναλλακτικά θα μπορούσε συνολικά η ενότητα να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	7

	<p>Μείωση 5 δ. ωρών.</p> <p>Όλα τα κεφάλαια της ενότητας προσεγγίζονται και στη Μελέτη Περιβάλλοντος των Α΄, Β΄ και Γ΄ τάξεων.</p> <p>Προτείνεται να διδαχθεί το κεφ: Φυτά του τόπου μας σε 1 ώρα (αντί των 2 δ. ωρών).</p> <p>Να μην διδαχθούν το κεφ.</p> <p>4: Κατηγορίες φυτών και το κεφ. 5: Τα φυτά και το περιβάλλον τους.</p> <p>Τα κεφ. 6: Κατοικίδια ζώα, κεφ. 7: Αγρίμια και πουλιά του βουνού, κεφ. 8: Ζώα της θάλασσας κεφ. 9: Ζώα του γλυκού νερού να διδαχθούν σε 2 ώρες (αντί των 4 δ. ωρών που προβλέπονται).</p>		
5. ΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑ	<p>4 δ. ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.</p>		4
6. ΤΙ ΧΡΕΙΑΖΟΜΑΣΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΖΟΥΜΕ	<p>7 δ. ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.</p>		7
7. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΑΣ	<p>7 δ. ώρες</p> <p>Μείωση 3 δ. ωρών.</p> <p>Να μην διδαχθεί το κεφ.: Νους και σώμα διότι καλύπτεται από το κεφ: «Αθλητισμός και Πολιτισμός» της Μελέτης Περιβάλλοντος; Δ΄ τάξης.</p>	<p>Εναλλακτικά θα μπορούσε ένα μέρος της ενότητας (π.χ. κεφ. 4: Πολιτισμός σε κάθε βήμα) να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.</p>	7
8. ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΟΥΜΕ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΝΟΜΑΣΤΕ	<p>9 δ. ώρες</p> <p>Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται.</p>		9

ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ	54
-----------------------	-----------

Σύμφωνα με τελευταία διάταξη (ΦΕΚ 1324, 11/05/2016) για το ωράριο της Μελέτης Περιβάλλοντος της Γ' Δημοτικού προβλέπεται 2 ώρες εβδομαδιαίως. Οι εργάσιμες εβδομάδες κατά το σχ. Έτος 2016/17 είναι 34 (θεωρητικά) και 30 (ρεαλιστικά) περίπου άρα $30 \times 2 = 60$ ώρες διαθέσιμες. Προγραμματίζουμε το υλικό ενδεικτικά γύρω στις 55 ώρες στο οποίο υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και καθυστερήσεις και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για πιο «δυνατές» τάξεις.

Μελέτη Περιβάλλοντος Δ' Δημοτικού

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ:

- ΥΠΑΙΘ (2015). *Μελέτη Περιβάλλοντος Δ' Δημοτικού. Βιβλίο Μαθητή*. Αθήνα: Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων «Διόφαντος».

Διδακτέα ύλη (Περιεχόμενο - Διαχείριση και ενδεικτικός προγραμματισμός)

Αναφέρεται με βάση το εκπαιδευτικό υλικό η διδακτέα ύλη και προτάσεις για τη διαχείρισή της καθώς και ενδεικτικός χρονικός προγραμματισμός.

ΕΝΟΤΗΤΑ	ΕΞΟΡΘΟΛΟΓΙΣΜΟΣ –ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ ΥΛΗΣ/ ΔΙΔ ΩΡΕΣ	ΣΧΕΔΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΟΥΣ ΣΕ ΩΡΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΩΡΩΝ ΕΝΟΤΗΤΑΣ
1. Ελλάδα - Η χώρα μας	9 δ. ώρες Μείωση 3 ωρών. Προτείνεται να μην διδαχθούν: κεφ. 8: Σημαντικά έργα κεφ. 9: Πώς κατασκευάζεται ένα έργο; κεφ. 10 Πώς ένα σημαντικό έργο αλλάζει τη ζωή μας;	Τα κεφ. 6: Ο τόπος μας: Ο τρόπος ζωής άλλοτε και τώρα, και 7: Ο τόπος μας: Μέρη με ιστορία, προτείνεται να προσεγγιστούν ως ενιαίο σχέδιο εργασίας με τίτλο «Ο τόπος μας άλλοτε και τώρα» (αφιερώνονται οι 3 ώρες που αντιστοιχούν στα σχετικά κεφάλαια).	9
2. Ο πολιτισμός των ελλήνων και των άλλων λαών	11 δ. ώρες Διδάσκονται όλα τα κεφάλαια, όπως προβλέπεται ή με επιλογή δραστηριοτήτων εξοικονομείται χρόνος για την υλοποίηση του προτεινόμενου από τους συγγραφείς σχεδίου εργασίας.	«Πώς οργανώνουμε μια εκδήλωση για τον πολιτισμό»	11
3. Η φύση είναι το σπίτι μας	19 δ. ώρες	Εναλλακτικά θα μπορούσε ένα μέρος της ενότητας (π.χ. κεφ. 8: Το νερό, πολύτιμες σταγόνες) να προσεγγιστεί ως σχέδιο εργασίας με την ίδια διάρκεια.	19
4. Επαγγέλματα και προϊόντα στον τόπο μας	1 δ. ώρες Προτείνεται η ενότητα να παρουσιαστεί περιληπτικά σε 1 ώρα. Αφαιρούνται 5 ώρες		1
5. Γνωρίζουμε και προσέχουμε	5 δ. ώρες		5

το σώμα μας	Μείωση 1 δ. ώρας Το κεφ: Φροντίζω το σώμα μου, υλοποιείται σε 2 ώρες (αντί για 3 δ. ώρες που προβλέπονται).		
6. Μελετάμε το φυσικό κόσμο	5 δ. ώρες Μείωση 5 ωρών Προτείνεται να μην διδαχθούν τα ακόλουθα κεφάλαια που διδάσκονται στο μάθημα των Φυσικών Ε΄ τάξης: κεφ. 3: Πώς μετράμε τη θερμοκρασία των σωμάτων; κεφ. 5: Πάγος- νερό- υδρατμοί: Τι μένει ίδιο τι αλλάζει; κεφ. 6: Το φως ταξιδεύει ...και συναντά σώματα		5
7. Οι άνθρωποι επικοινωνούμε και ενημερωνόμαστε	5 δ. ώρες Προτείνεται να μην διδαχθούν τα ακόλουθα κεφάλαια που προσεγγίζονται στη Μελέτη Περιβάλλοντος και των προηγούμενων τάξεων: κεφ. 2: Διαβάζουμε εφημερίδες, περιοδικά και βιβλία κεφ. 3: Ακούμε ραδιόφωνο, παρακολουθούμε τηλεόραση κεφ. 6: Γινόμαστε μικροί ερευνητές		5
ΣΥΝΟΛΟ Δ. ΩΡΩΝ			55

ΣΗΜΕΙΩΣΗ: Σύμφωνα με τελευταία διάταξη (ΦΕΚ 1324, 11/05/2016) για το ωράριο της Μελέτης Περιβάλλοντος της Δ' Δημοτικού προβλέπεται 2 ώρες εβδομαδιαίως. Οι εργάσιμες εβδομάδες κατά το σχ. Έτος 2016/17 είναι 34 (θεωρητικά) και 30 (ρεαλιστικά) περίπου άρα $30 \times 2 = 60$ ώρες διαθέσιμες. Προγραμματίζουμε το υλικό ενδεικτικά γύρω στις 55 ώρες στο οποίο υπάρχει η δυνατότητα τροποποίησης με ευέλικτη διαχείριση των ωρών των σχεδίων εργασίας. Έτσι μπορεί, ανά περίπτωση, να προσαρμοστεί σε τάξη με δυσκολίες και καθυστερήσεις και ταυτόχρονα να είναι επαρκές και για πιο «δυνατές» τάξει

Παρακαλούμε να ενημερωθούν ενυπόγραφα οι εκπαιδευτικοί των σχολικών μονάδων.

**Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΦΙΛΗΣ

Εσωτ. Διανομή

- 1.Γραφείο Υπουργού
- 2.Γραφείο Γενικού Γραμματέα
- 3.Δ/ση Παιδείας, Ομογ., Διαπολ. Εκπ/σης, Ξένων και Μειον. Σχολείων
4. Δ/ση Ειδικής Αγωγής & Εκ/σης
- 5.Δ/ση Σπουδών, Προγραμμάτων
& Οργάνωσης Π.Ε., Τμήμα Α